

pri Hotiniku
ŠPITALIČ - ž.c. sv. Antona Puščavnika, grad.

Špitalič je bil tja do 17. stol. pomembna trgovska točka, prometna žila Primorska - Štajerska. L. 1228 je istrski mejni grof Henrik Andechs - Meran, tu ustanovil ^{hospital (bolnico ali gostišče)} ~~bolnišni~~ pod kóžjim hribom (od tod ima Špitalič ime). Henrikov brat Oton je l. 1229 ustanovo potrdil in ji določil meje od Češnjic do potoka Bele in Trojan ter Šavnice.. L. 1242 je Bamberžan Frederik dovolil ustanovi sodno oblast. Iz 13. stol. se je ohranilo 8 listin ki dajejo Špitaliču vedno večji obseg in pravice. Okr. 1250 so kraj prevzeli menihi iz Vetrinjskega samostana pri Celovcu in tu sezidali cerkev sv. Antona Puščavnika. Hospital pa so prezidali v grad. l. 1608 so menihi samostan s posestvom prodali plemiču Talerju. L. 1735 požar, tadaj nastala sedanja stavba (pod plemiči Abfaltern). Nad gradom se dajo slediti nekdanje utrdbe.

Vetrinjski menihi so sezidali c. v romanskem slogu. Verjetno so še sedanj je stene ladje povišano romnasko zidovje. tudi slika Valvazorja bi govorila za romansko apsidó. Ta c. je dala za vojno zoper Turke en kelih, drugega pa je vzel neki Spiess. Imela je tri oltajre: sv. Antona. sv. Križa in žal. M.B. Ob lopi pri vhodu v c. pa je bila kapela sv. Mihaela. L. 1728 so začeli zidati sedanjo c. Ohranili so stari zvonik, podrli so prezbiterij. Ladijske stene so le povišali in cerkev obokali. Vhod v cerkev je sedaj tam kjer je bil stari prezbiterij. C. je bila gotova l. 1736. blagoslovil jo je kamniški župnik Rasp l. 1742.

per. Lotnik
ŠPITALIČ - ž.c. Antona Puščavnika, grad.

V tej obliki se je ohranila do danes. Zvonik stoji pred pročeljem na desnem oglu. Pred vhodom je nizka lopa. Ladji je na južni strani prizidana kapela žal. M.B., prezbitერიju pa zakristija. Zvonik ima baročno streho. Dva zvonova sta jeklena, tretji pa je bronast iz l. 1883. Pravokotna ladja meri v dolžino 13.30m, v širino 7.50m. Prezbitერიj je dolg 8.06m, širok 5.50m. Vsa c. je kupolasto svodena, prezbitერიj ima tristrani zaključek. Vel. oltar je ostal še stari s kipi: Antona, Petra in Pavla ter M. kronanja na vrhu oltarja. Kipa sv. Martina in Jožefa sta nova. Nova sta str. oltarja sv. Neže in Zveličarja. V kapeli je oltar iz črnega kamna z vložki in ima letnico 1737, Kipi na njem so novi. Stari kip žalostne M.B., ki je stal v tem oltarju se nahaja sedaj v znamenju ob cesti v Tuhinju. Monštranca je zanimiva. "Jeno glavno ogrodje je poznogotsko. Visoka je 66 cm, izdelana iz srebra. Bila je mnogokrat predelana. Sredina je gotška noga, kipci, obeski so iz prve pol. 17. stol. Luna ima napis "Renov." 1728 in 1805."

J. Veider, Pod Grintavci, II. št. 4., 14. 2. 1941.

"Špitalič," str. 2.

Sprednji del, najstarejši obstoji iz 2 gotski kril in baldahimom nad ostenzorijem. Baldahim je 6 kotne na stebrih, ki se končujejo s filialami, zgoraj predrt gotski stolp, na vrhu jabolko in Kristus na križu. V baldahimu kjer Brezmadežna od jezikastih žarkov obdana stoji na obli, spodaj lunin obraz. Marija zelo gotsko zganjena ima dete (nago) na levi roki. Arili: levo - zavite filiale in ravne, obeski (Schelten) zgoraj, na ena filiala se končuje v odprte kjanu. Kipa sv. Anton, svetnik s križem, svetnica in Marija. Dobro izdelani. Na vrhu srednje filiale pozneje dodelan močno razgiban angelj. Na desni ista kompozicija. Kipci: svetnica, 2 svetnika in sv. Janez. Kipci kažejo na 17. stol.

Zadnja stran: okvir z angeljskimi glavicami in motivom salice. Vidi se zadnja stran baldahima. Nad lunulo napis 1728, renov. 1805. To kaže verjetno na dve restavraciji, ker je osnutek gotovo starejši, verjetno 16. stol.

Stele, XXXV, 18.7.1925, str.26 -29

Prilžnica skormno delo 19. stol.

2 str. oltarja iz 2 pol. 19. stol. Severni s kipi sv. Florijana sv. "eže in sv. Antona (?) Spominja na Koželja. V atiki sv. Barbarati so-rodna.

Južni, :kipi Zveličar, sv. Boštjan, sv. Rok. Na menzi slika Srca J. v atiki sv. Alojzij iste roke kot oni dve.

V str. kapeli krstni kamen, kamnit marmornat oltar, črn z belimi in rumenimi vložki, pod glavno vd lbini letnica 1737.

Kipa sv. Magdalene, druge svetnice s križem in "ieta.

Na menzi Veronika, Po obdelavi glave spominja na Stroja.

"esteneč kovinski žeden iz 19. stol.

Tlak šamoten.

Stele, XXXV, 18.7.1925, str.29' - 31'

Dva lepa str. oltarja iz sr. 18. stol. - epi leseni pozlaščeni kipi. Vsa polihromacija dosti dobra. Glavna vdolbina izpolnjena z modernimi kipi. "ač pa v atiki dobri sliki sr. 18. stol. sv. Martin in neka svetnica, ki pre-gleduje draguje. Slog slik zelo značilen in dober sodoben Straussom, toda ni njihovo, četudi v splošnih potezah deloma sorono njim in Metzingerju, a je kolorit bolj temperamenten, kot pri tem.

"ebra stavbe tvorijo prav rahlo rpiostren svitek, ki na prvi pogled

dela vtis, da je 3/4 valj.

V prezbit križni svod z rebri, pravokotnega prereza, brez obreze na robovih. Baze stebrov močno razvite, stebri sorazmerno tanki zanje. Sklepnik v prezbit samo markiran z rozeto. V ladji pa prvo polje pri slavaloku splon nima, pač pa ono nad korom, majhno okroglo rozeto. Debra v ladji slone na kockstih konzolah, z vrhom obdelanim v obliki kroga. Mogoče, da so to nekdaj bili kapiteli stebrov ob stenah, ki pa so bili pozneje odstranjeni. Kapiteli glavnega vhoda in baze spominjajo na Kamnik - Mali grad. Vsaka stran ima druge kapitule, vendar povsod vlada brstni list. Na telesu kapitela so tam, kjer jih brstno listovje razkrija, vodoravne zareze, kot v Kamniku v gornji kapeli.

Stele, XL, 1926, str. 17-18.

Glej pdo Smartno v Tuhinju - arhiv(s. Antonii in Neuthall) list 7.

Stele, XXVIII, 1924, str. 35-40.

Listina v kamniškem franem arhivu: Matricula seu anota io functionum ecclesiasticarum in vicariato B.M.V. in Thain postquam ao 1730 huic adjuncta est ecclesia filialis s. Antonii in Neuthall et S. Nicolai in Bella, quae duae ecclesiae ab immorabili tempore sepectabant ad vicariatum S. Martini, nunc autem et semper spectabunt ad Vicariatum B.M.V. postquam vicariatus ex S. Martino F.M. Pagloviz in compesationem harum filialium fundavit unum beneficium pro vicario ex S. Martino.

Stele, XIII, 1922, 3.9., str. 11-12.

Kamniški farni arhiv, listina št.13..... filialis eccl. in Neuthall S. Antonii Abbis in qua ab antiquo conservatur sanctus(?) Altaria 3: S. Antoniev, Deiparae Dolorosae, epla S. Crucis Extra in porticum a latere dextro ingredientis est altare S. Michaelis Archangeli.

Stele, XIII, 1922, str. 17.

Glej pod kamniški farni arhiv, list 11, listina št.22: Notula Plebanorum

Stele, XIII, 1922, 3.9., str. 24.

Vel.oltar sr.18.stol. Živahno rezbarsko delo. Na straneh razširjen s portali

v 2.pol.19.stol. Na njih stojiš dve figuri sv. Simon in Martin. Moti to sloko obliko oltarja, in bi bilo prav, če bi se odstranili ali pomaknili znanaj na steno. Delo negrečen je tabernakelj, ki bi ga bilo treba nadomestiti s primernejšim z nižjim baldahimom. Vse ne novo barvati in zlatiti. Zlatilo naj bi se v sedanjem obsegu, tako pri kipih, kakor pri ornamentiki. Kar je sedaj barvanega bi se v zelenih, rdečih in plavih tonih laziralo na srebro. Barva je neprimerno umazana. Vse bi bilo treba prenesti v temnokostanjevo ali češnjevo za vse ozadje. Stebri bi se lahko marmorirali v svetlejših tonih iste barve. Pozornoat bi bilo treba posvetiti volumnu okvirov atike in zidcem ogredja. Spodnji del naj bi bil v temnejših tonih do menze lahko črno, navzgor pa naj bi moč tonov pojemala.

Monštranca na lunuli napis 1728, renov 1805. Noga z reljefi 4 evangelistov. Ime Jezus, jagnje božje in 2 angeljski glavici iz 17.stol., mlajše kot vrhnji del.

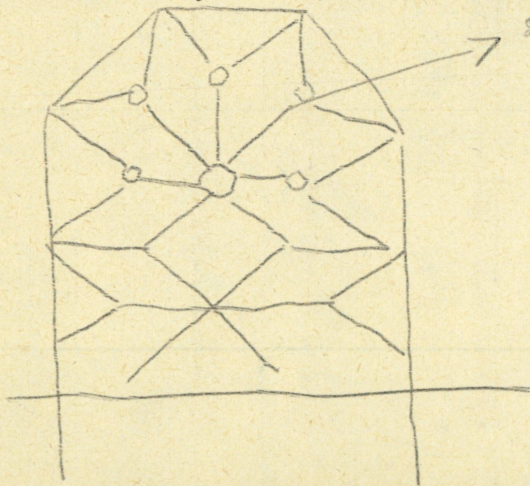
Stele, CXXVI, 12.11.1936, str. 1-2

*ostavljen je bil 1.1886 misijonski križ, ki ga je naredil Osole iz Kamnika. Zg.Danica, 1.1886, str. 174.

Leta 1728. so začeli ljubljanski zidarji pod vodstvom Matije Gonška zidanje cerkve sv. Antona .Delo sta vodila Jernej Hočevar in Peter Šober.1730. so nadaljevali z zidavo cerkve. Osem zidarjev je delalo od 13. aprila do 7. septembra.Leta 1731. so zidanje prekinili,ker je manjkalo denarja in živeža.Leta 1735. so 14. marca nadaljevali zidanje. Šest zidarjev je delalo svod.~~Rexxvexlixnnočixsxnpxrenexhalix~~Svod je bil iz lahkega kamnja .Svod so dovršili 28. junija. Delalo je 12. zidarjev. Kupili so novo bandero . Leta 1736. so ~~prenoxix~~ povišali zvonik in prenovili streho,omislili uro,kj je prej ni bilo, in zidali kripto. (po kroniki župnika Paglovca). V.Steska: Frančišek Mihael Paglovec, IMK XIV.,1904, str56 do 62.

Von Mettnitz auf der Strasse nach Krain liegt als nächste Pfarre Neuthal, wo Schloss, Kirche und Pfarrhof so ziemlich den ganzen Ort ausmachen. Auch hier hat sich eine Monstranze des XVI. Jahrhunderts erhalten (Abbild. S. 11). Die gothischen Bestandtheile daran sind stylistisch noch correcter geartet, wie an der vorigen: hier gibt es noch gothische Spitzthürmchen ~~fr~~ ("Fialen") und in der oberen Partie eine durchbrochene Thurm-Architektur zur Aufstellung einer Heiligenfigur, der rechts und links vom ovalen Gebäude je zwei andere Figürchen ~~xxxxxx~~ secundiren. Aber schon das XVII. Jahrhundert war mit der mageren Leistung der Gothik nicht zufrieden und vermehrte den Aufbau durch ein hübsches Ranken-Ornament mit eingeflochtenen Blumen, Früchten und Engelfiguren, das sich wohl mit dem älteren theile verbindet. Diese Weise, ein vegetabilisches Ziermotiv wie diese Blumenranken anzuwenden, verdient sehr Nachahmung und steht ganz anders besser, als die Wolkenmasse, mit der als Erfindung der Kunst- und Styltiefe vom Beginn unseres Jahrhunderts die Mittelgehäuse der Ostensorien umzogen worden sind.

Monstranzenformen aus dem XVI. und XVII. Jahrhunderte., "Der Kirchenschmuck", 1888, XIX Jahrgang, Nr. 1., S. 14.

stanki obliko xoredanega obloka

Iz razpokane menze so dobili: 2 kosa, ki spadata k str. oltarjem (podstavki in spodnji del baldahima) rumen peščenec z ostanki rudeče in rumene barve. Več kosov reber, trapez in obojestranski žleb, vse iz sivega peščenca. Ostanki polihromiranja. Iz istega materiala sklepnik z dvojno rozeto, ostanki polihromacije, 3 nastavki reber.

Špitalič pri Motniku - ž.c.sv. Antona pušč.

8.

Dve primitivni glavi kaiteli služnikov iz zelo finega gostega peščenca,
stilistično se veže na rozeto

Stele, XXIVA, 1962, 38

Spomenica župnije Špitalič, dogodki od 1902 dalje.

1904 novo bandero M. K. Velj - Bohajilna miza (Janez Vektorac iz Peč) isti je 1904 napravil nov krštni kamen.

Cerkev sv. Nikolaja na Beli. 1904 popravilo okrajine oltarjev. Raven strop do takrat, gotski prezbitერიj takrat v slabem stanju.

Cerkev je bila obokana, isto leto je bila c. poslikana, slikar iz Vranskega.

1908 poprave zvonikove strehe na Beli. Škodlje.

1916 nove orglje. Ivan Naraks iz Arje vasi pri Petrovčah.

1916 železna ograja na koru.

1916 novo ~~delo~~ dunajske tvrdke Ernst Krickl & Schweiger

1917 vzeli zvonove, veliki 1883 Samassa Lj. N° 1305 1450 kg.

Na Beli tri manjše vzeli, četrti iz l. 1774 ostal., mali 1870, 56 kg, drugi

1845 116 kg, tretji 1870 227 kg.

1919 na Beli tri novi jekleni zvonovi. Jesenice KZO.: 1.800kg, 2.390 kg, 3.302 kg.

1924. Jekleni zvonovi pri župni c. Jesenice 1.1080 kg, 2.664 kg.

Dodatek k knjigi. *Prepis* listine 1229. Otto Herzog V. Meranien potrjuje ustanovitev Špitala ob ~~Kozjaku~~ ^{Kozjaku}, ki ga je njegov brat Henrik Marckgraf v. Istrien ustanovil.

H. I. 1243. Berthod atr. ogledski potrjuje ustanovo svojih bratov.

1242 14. jul Tobel Friderik Herzog v. Oesterr u. Steiermark Her. zu Krain
esciniert das Spital von der *Gerichtbarkeit* seiner ² Kampfbedürftige Fälle
² Prozesse ² .

Rudolf Freih.v. Apfalter poročen 21.aug.1916 župnik na podlagi šiptalskih
spisov.

1608 Špital prodan Hansu Thallerju (Valvazor).

Stanova župnije 26.4. 1762

15.sept.1916 dodatki.

2. Donesek k zgodovini župnije Špitalič. Paglovca po V. Steski.

3. Prispevek k zgodovini župnije Špitalič, o župniku Franč. ⁰erasu in dru-
gih župnikih.

Monštranca. Vis. 66 cm. Ozlačena in posrebrena kovina. Noga 8 delna
(polkrožni listi) in malo v stran raztegnjena. V profilu stojala motiv
grčastega debla. Na posameznih listih so pritrjeni posamezni srebrni reljefi
očividno iz 17. stol. Simboli 4 evangelistov z napisnimi trakovi, dve angelj-
ski glavici z razprostrtimimperutnicami in ptički. Ime Jezus v žarkih, 17.
stol. in Jagnje B. v enakem okviru. ^{ostenzorij}Modus v obliki zavite buče, na mnogokotni
konzoli. Sedanji venec okrog ostenzorija je klasicističen.

Okolica ostenzorija iz treh plasti. ^{ostenzorij}Adaj zlati žarki, pred njimi kot ne-
ko dopolnilo gotskega dela v konturo srebrni predrti del s klasicistično
stilizirano trto s cvetenim klasiem in vinsko trto.

*rezbiteri; pravokoten s 3stranim koncem. Kupola z okvirom.

Ladja pravokotni pilastri, banjast svod s sosvodnicami. Posamezni členi v barvi razlikovani. Kor sloni spredaj na 2 kamnitih stebrih.

Na sev. steni ladje je prizidana kapela s kupolo iz 4 listov na pravokotni podlagi s porezanimi robovi. Na križ pasovi in na vrhu štiri-list. Pred cerkvijo odprta lopa. Pred fasado na juž. oglu zvonik, gladek, velike polkrožne line in pločevinasta baročna streha.

V zvoniku dva jeklana in en bronast zvon.

Bronasti reljefi sv. Sebastjana, 4r. na križu in dva angelja z grbom in napisom Albert Samassa I.A. Camp : Fusor Anl. Tabaci N° 1307 1883.

4ropilni kamen pred vhodom ima letnico 1638 in črki G.H. Vel. vrata letnico 1864. Alopi 1864.

Uprava: Orglje nove, vel. oltar barok sr. 18. stol, z rokoko ornamenti Tabernakelj iz 19. stol. Stebri in zidci. V atiki skupina sv. 4trojice, ki krona Marijo, stara kipaca sv. 4etra in Pavla, delo flott, sv. Martin in sv. Jožef iz 2. pol. 19. stol.

Slika pl. o. iz 2.pol. 19. stol, slaba.

Kip sv. Antona, dober.

Portal v zakristijo, kakor v Motniku ima letnico 1731.

Arižev pot po Fuhrichu.

ŠPITALIČ -- kapelica ob cesti v smeri Tuhinjš.

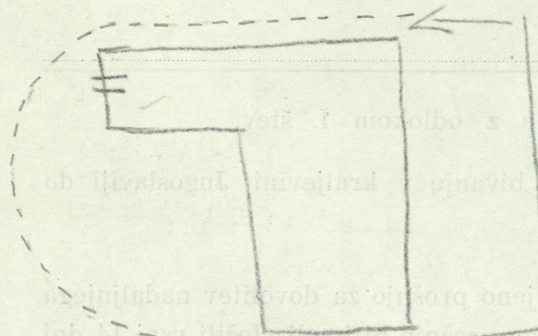
1.

Lesen kip M.B. . Pieta. Dobro baročno delo iz časa postanka
stran. oltarja v kapelici, kjer se je prej nahajala. Zelo dekorativna.

Stele, XXXV, 18.7.1925, str.33.

Iz trakta ob cesti, ki pride iz Motnika moli v celi višini pomol, pete terokoten, nepravilen. Zidovi na oglih poslopja ojačeni s škarpci. Na ozki strani ob cesti, kjer so sedaj svinjaki, polkrožen portal s posnetim robom na ajdovo zrno iz peščenca. Gotika

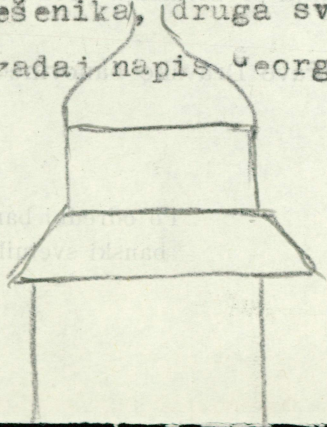
Pravokotno na bocoestni trakt, zidan drugi paralelno s cerkvijo

V graščini nobenih
detajlov.

cesta.

Okna imajo enake kamnite okvire, so torej plod enotne prezidave. Slike v str. oltarjih so delo iste roke, kot dve v župnišču, ena predstavlja Odrešenika, druga sv. Florijana. Če zelo pisani. Na sliki sv. Florijana je zadaj napis Georg Taučar 1860 pinxit Idria.

Zvonikova streha ima letn. +1903. Popreje

streha pretrgana z zidanim nastavkom, kakor

pri cerkvi sv. M. Magdalene v Motniku.

Mere : ladja dolga 13.30 m, šir. 7.50 m

prezbit. 8.06 m dolg, šir. 5.50m

Stele XXXV. 18.7.1925, št. 31/133
St. 31/133 18.7.1925, str. 31/133